

Därför är det tyst om u-lands- och biståndspolitiken

Olle Törnquist

Bortsett från oron över terrorn i Mellanöstern är det kusligt tyst om u-lands och biståndspolitiken inför valet. Att jobb, välfärd och miljö dominerar debatten är ingen förklaring, för vad som kan göras här hemma beror ju mycket på globaliseringen, och på tillväxtländerna och konflikterna där det gått illa. Så varför denna tystnad?

En förklaring är, att u-landspolitiken och biståndet fastnat i gamla spår. Från 60-talet och några årtionden framåt, prioriterade vänstern stöd till ekonomisk och social modernisering och nationellt oberoende i de gamla kolonierna; ibland behövdes det befrielsekamp. Detta sågs som förutsättningar för välfärd, rättsstat och demokrati. Ekvationen krävde bistånd till progressiva regimer ”på deras egna villkor”. Men oftast uteblev utvecklingen och demokratiseringen. Ekonomiska framsteg kom istället genom anpassning till den liberala globaliseringen; ibland balanserad med auktoritärt styre som i Kina eller sociala reformer som i Brasilien. Därmed var den gamla solidariteten överspelad.

De borgerliga regeringarna har istället prioriterat anti-korruption, rättigheter och demokrati. Det är viktiga frågor. Problemet är bara, att den smärtfria demokratiseringen i fascismens Spanien 1975 ledde till global eufori över att det kanske inte behövdes sociala och ekonomiska förändringar och mer jämlika maktrelationer för att bekämpa krig och korruption och bygga demokrati. Strategin blev istället att isolera såväl diktatorer som folkliga rörelser, och istället stödja den pragmatiska eliten. Opportunisterna fick alltså behålla makt och rikedom om de anpassade priserna till den globala marknaden och införde ”goda” regler för administration och rättsapparat, mänskliga rättigheter, och fria och demokratiska val. Därefter förväntades alla anpassa sig till de nya spelreglerna, och det goda samhället skulle växa fram.

Så blev det förstås inte. Historien tog inte slut. Gemensamma spelregler hindrar inte att de mäktiga dominerar till egen fördel. Strategin byggde på normativa antaganden, inte empiriska studier av orsakerna till problemen och vem som kan driva fram lösningar. Marknaden antogs alltid ha rätt; och liberalt-demokratiska institutioner sades alltid vara bäst. Gängse demokratiundersökningar behövde bara mäta om de ideala institutionerna var på plats (och ge de lokala partners som svarade ”en känsla av ägandeskap”).

Där står vi idag. Privatisering, medborgerlig självhjälp och elitistiskt styre har gett plats för flera civila och politiska rättigheter och friare och mer demokratiska val i f.d. diktaturer. Det är bra. Men omfattande forskning (inte bara den jag medverkat till) visar också, att resultaten är dåliga i fråga om korruption, rättsstat och demokratisk representation, även i lyckade fall som Indonesien. Eliten, som gängse demokratibistånd satsat på, har fingrarna i syltburken; och de sociala rörelser, fackföreningar och civila organisationer som kämpat för förbättringar är fortfarande marginaliserade, fragmenterade och illa organiserade. Ska det bli mindre korruption och mer rättsstat behöver alltså de som verkligen har intresse av förändringar bli

starkare och bättre representerade. Men då skulle biståndet hota etablerade intressen, så förändringar har uteblivit.

En andra förklaring till den relativa tystnaden om u-landspolitiken och biståndet är att fattiga länder prioriterats på bekostnad av den växande ojämlikheten och fortsatta fattigdomen i de många nya tillväxtländerna. Där dominerar oligarker och välbeställd medelklass medan majoriteten far illa och har svårt att få ordentliga jobb när de förlorat jord och produktionsmedel; många är helt utanför meningsfull ekonomisk verksamhet. Dessutom leder den ojämna utvecklingen till plundring av naturresurser och miljöförstöring liksom konflikter och flyktingproblem. Effekterna är globala. Även vår välfärdsstat och vårt klimat hotas. Men istället för kraftfullt svenskt samarbete med reformister i dessa länder, är det fritt fram för kortsiktiga vinster och jobb genom billig import (på grund av exploatering av människor och natur) och lönsam export till den styrande oligarkin och övre medelklassen.

Sammanfattningsvis beror inte tystnaden om det globala Syd på intresset för jobben, standarden och miljön här hemma utan på att u-lands och biståndspolitiken är irrelevant. Den hjälper oss inte att förändra den utplundring och exploatering som är dålig även för oss.

Här finns det mycket att göra för en ny regering i samarbete med folkrörelserna. FNs forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD) har t.ex. redan skrivit goda rapporter (som Sverige medfinansierat men ignorerat) om inkluderande social och ekonomisk utveckling som borde främjas. Resultaten kan kombineras med andra forskningsresultat (bl.a. med svenskt stöd) om hur fördjupad demokrati och bättre organiserade sociala och politiska rörelser skulle kunna driva fram sådana reformer. Visst är dagens ojämna utveckling i det Globala Syd väldigt olik den industrialisering som skapade våra starka folkrörelser och vår produktiva välfärdsstat. Men det finns tecken på, att vitt skilda grupper kan gå samman i krav på bättre arbetsförhållanden och medborgerliga och sociala rättigheter. I Brasilien, t.ex. har fackföreningar, tillfälligt anställda, sociala rörelser och civila organisationer bildat ett brett arbetarparti och fått landet på rätt väg. Förra året krävde medelklass och fattiga i New Delhi bättre och mindre korrupt offentlig service och sociala rättigheter, och fick nästan majoritet i lokalvalet. Nyligen lyckades liknande rörelser i Indonesien skapa visst reformutrymme genom att hindra en auktoritär oligark och f.d. general att vinna presidentvalet. I samarbete mellan sådana krafter och de som vill slå vakt om vår egen välfärd och miljö finns det möjlighet att utforma mer meningsfull u-landspolitik och bistånd.

Olle Törnquist är Professor i Statskunskap och Utvecklingsforskning vid Universitet i Oslo